

Wygląd i stroje mieszkańców Urzecza

dr Łukasz Maurycy Stanaszek

W wyglądzie i strojach mieszkańców nadwiślańskich wsi – Łurzycan – występuje wyraźna odrębność w stosunku do ludności żyjącej w głębi łądu. Wpłynęła na to najprawdopodobniej częściowa izolacja regionu (starorzecza, wysoka skarpa), wieloetniczne osadnictwo, jak również specyfika samego bytowania nad Wisłą. Rozlokowanie nad oboma brzegami licznych karczem, komór solnych i celnych, a także przystani flisackich (bindug) powodowało, iż mieszkańcy Łurzyca uczestniczyli w dalekosiężnej wymianie towarowej i przynosili do swych domów nowinki ze świata, manifestujące się potem m.in. w ich stroju. Można powiedzieć, że Wisła była znakomitym przekąźnikiem mód i prądów kulturowych, które znacznie szybciej docierały do jej brzegów, niż bardziej w głąb łądu a Urzecze (gwar. Łurzyce) było tygłem rozlicznych tradycji i wpływów, dalekich od pełnej jednorodności.

Już w połowie XIX wieku etnografowie dostrzegali odrębne cechy w wyglądzie Łurzycan. Z artykułu Stefani Ulanowskiej (1884) możemy się dowiedzieć: „Nadto jeszcze, jak mężczyźni, tak kobiety odznaczają się wzrostem bardzo wysokim: szczególnie ci, którzy mieszkają nad Wisłą koło samego Czerska, to wszystko chłop w chłopu silne i ogromne jak dęby.”

Łurzycki z okolic Wilanowa, 1882 rok. Zdjęcie ze zbiorów Łukasza Maurycego Stanaszka

Wiślane „otwarcie na świat” miało także i inne strony. Można zauważyć, że na Łurzyce – inaczej niż to miało miejsce np. w regionie kołbielskim – bardzo szybko dotarła tzw. moda miejska, kładąca kres tradycyjnym ubiorom ludowym, których szczególny rozwój nastąpił po uwłaszczeniu chłopów (1864). Decydujący wpływ miała tu bliskość Warszawy oraz innych mniejszych ośrodków, tj.: Piaseczna, Góry Kalwarii czy Wilanowa.

Najbardziej charakterystyczny, męski strój Łurzycan najbliższy jest znanemu z literatury ubiorowi wilanowskiemu, który występował głównie na lewym brzegu Wisły we wsiach takich jak Czerniaków, Powsin czy

Zawady. Podstawowymi jego elementami były: biała koszula o kroju przyramkowym; granatowy kaftan i sukmana z dwurzędowym zapięciem i dwudzielnym, czerwonym kołnierzem; złote guziki; czerwony, wełniany pas; granatowe, sukienne spodnie; wysokie buty ze skóry juchtowej z miękką cholewą; czarny, filcowy kapelusz w kształcie niskiego cylindra.

Kwestią otwartą pozostaje, czy strój z Łurzyca nawiązuje do wilanowskiego, czy też jest raczej odwrotnie, a mianowicie, że ubiór wilanowski jest zmodyfikowaną wersją stroju łurzyckiego. Badania wskazują, że pierwotnie na Łurzycu powszechne było noszenie jednokolorowych, granatowych lub czarnych sukman (kapot), a dopiero potem – pod wpływem mody warszawsko-wilanowskiej – urozmaicono strój m.in. karmazynowymi (czerwonymi) wyłogami.

Warto podkreślić również upodobanie Łurzyčan do ciemnej kolorystyki strojów i przywdziewania czarnych kapeluszy w kształcie niskiego półcylindra, które są bardzo czytelnym wyróżnikiem dawnych ubiorów mennonickich (olęderskich) i pomorskich (kaszubskich).

Strój Łurzyčan z okolic Wilanowa. Zdjęcie ze zbiorów Łukasza Maurycego Stanaszka

Strój Łurzyčanek podlegał w przeszłości silniejszym przeobrażeniom, co miało związek z potencjalnie większą podatnością kobiet na mody przychodzące z zewnątrz i należy liczyć się z jego dość dużym zróżnicowaniem. Mimo tego, pewne cechy tego stroju – takie jak proporcje czy kolorystyka („ciemny dół, biała góra”) – pozostawały na ogół niezmiennie.

W Gazecie Codziennej z 1853 roku, możemy przeczytać, iż Łurzyčanek z okolic Czerska i Góry Kalwarii: noszą kapotki majowego (jasno-zielonego) koloru, obszyte tasiemkami; spódniczki w paski najczęściej białe lub amarantowe z odmienną barwy fartuszkami a na głowie zwykle czółko dość wysokie, różnokolorowymi wstążkami opięte...

Bardzo charakterystycznym elementem koszul i chust czepcowych, szczególnie w lewobrzeżnej części Łurzyca, był czarny „sztachetowy” haft roślinny, mający swe korzenie prawdopodobnie w ornamentyce misternie wykonanego płotu okalającego w przeszłości folwark wilanowski. Podobnie jak to było w przypadku mężczyzn, "łurzycki" strój kobiecy najbliższy jest znanemu z literatury ubiorowi wilanowskiemu.